

Com funciona el sistema de representació proporcional personalitzat adaptat a la realitat de Catalunya?

(A) Principis estatutaris que cal complir:

L'art. 56.2 de l'Estatut estableix que el sistema electoral serà de representació proporcional i que assegurarà la representació adequada de totes les zones del territori. Per tant, dos principis: proporcionalitat i territorialitat.

La proporcionalitat significa que el percentatge d'escons que obté una força política ha de mantenir una relació de similitud amb el percentatge de vots que obté aquesta mateixa força.

La territorialitat es desenvolupa de dues maneres: mitjançant la divisió de Catalunya en districtes electorals uninominals, i mitjançant la creació de demarcacions per a la presentació de llistes. El nombre total de diputats que correspon a cada zona del territori (diputats de districte + diputats de llista) és una de les variables clau per analitzar aquesta proposta de sistema electoral.

(B) Divisió electoral:

El territori de Catalunya es dividirà en 57 districtes uninominals atenent a un conjunt de criteris: respecte a les divisions administratives existents, població, continuïtat territorial, afinitats territorials i socioeconòmiques, etc. S'afegirà un escó uninominal per a la representació dels catalans residents a l'exterior. Els districtes uninominals s'agruparan en 7 demarcacions territorials per tal de desenvolupar millor el principi de territorialitat que l'Estatut estableix per al sistema electoral de Catalunya.

(C) Com es presenten els candidats?

Cada partit haurà de presentar un candidat a cada districte uninominal, i una llista de candidats a cada demarcació.

La llei preveurà que es puguin presentar candidats independents als districtes uninominals i, com en l'actualitat, llistes de candidats promogudes per entitats que no siguin partits (coalicions, federacions, agrupacions d'electors). Les llistes dels partits, federacions o coalicions podran també incloure noms de persones independents. Només podran formar part del grup parlamentari d'un partit, federació o coalició els diputats que s'hagin presentat i hagin estat elegits en llistes i candidatures uninominals presentades per aquest partit, federació o coalició.

(1) Què ha de fer l'elector?

Emetre dos vots: un vot per a un candidat dels que es presenten al districte uninominal on viu l'elector, i un altre vot per a la llista de partit que prefereixi d'entre les que es presenten a la seva demarcació.

En el cas dels electors residents a l'estranger, l'elector emetrà un vot per a un dels candidats que es presenten al districte uninominal "Catalans Residents a l'Exterior" i un vot a una de les llistes de partit que es presentin a la darrera demarcació catalana on va residir.

(2) Com es compten els vots als districtes uninominals?

Serà proclamat diputat en representació de cada districte uninominal aquell candidat que hagi obtingut més vots (majoria simple).

La llei preveurà un mecanisme de desempat per als casos en que dos o més candidats hagin obtingut el mateix nombre de vots.

(3) Com es compten els vots a les llistes de partit?

Per a cada partit es sumaran els vots obtinguts per totes les llistes que haurà presentat a les demarcacions. S'exclouran del recompte els partits que no hagin obtingut el 3% dels vots (barrera legal). S'aplicarà la Llei d'Hondt als resultats dels partits que hagin superat el tall del 3% per tal d'assignar 116 escons (malgrat que el Parlament tindrà 135 escons en total). Això permetrà saber quin és el nombre mínim de diputats que li correspon a un partit a nivell nacional.

(4) Com s'assignen els escons d'un partit a les diferents demarcacions?

D'acord amb la regla de les restes majors aplicada als vots de llista que ha obtingut el partit a les diferents demarcacions.

D'aquesta manera s'evita que un partit obtingui diputats en una demarcació que no corresponguin al seu pes electoral en aquella demarcació.

(5) Quina relació hi ha entre els escons obtinguts per un mateix partit als districtes uninominals i a les llistes de demarcació?

Si bé s'assignen 116 escons entre els partits aplicant la Llei d'Hondt, 58 escons ja havien estat assignats a candidats que s'havien presentat als districtes uninominals. L'assignació als districtes uninominals seguint la regla de la majoria simple és de caràcter majoritari, de manera que és necessari establir un mecanisme de compensació dels escons uninominals amb els de llista per tal de garantir que el sistema electoral és, en conjunt, proporcional, d'acord amb la Constitució i l'Estatut. En aquest mecanisme rau l'essència de qualsevol modalitat de sistema de representació proporcional personalitzada. Es tracta del punt més important del sistema!!!

La poca difusió que ha tingut el sistema de representació proporcional personalitzada a Catalunya fa que molta gent desconegui l'existència d'aquesta compensació proporcional i es pensi que el sistema alemany és poc proporcional i que, per tant, perjudica els partits petits. A això ha contribuït molt el fet que a l'Amèrica Llatina existeixen diversos sistemes electorals inspirats en l'alemany que no disposen del mecanisme de compensació proporcional (i, per tant, desvirtuen greument l'essència del sistema alemany).

Aquest mecanisme de compensació funciona de la següent manera: Del total d'escons que li correspon a un partit en una demarcació, es dedueixen els escons que ja hagin estat assignats als districtes uninominals. Es poden produir tres situacions:

(1) que el nombre d'escons uninominals sigui inferior al total que li correspon al partit a la demarcació. Aleshores esdevenen diputats els candidats de la llista d'aquell partit per aquella demarcació fins a completar el total que li correspon.

(2) que el nombre d'escons uninominals sigui igual al total que li correspon al partit a la demarcació. Aleshores el partit només comptarà en aquella demarcació amb els escons uninominals.

(3) que el nombre d'escons uninominals sigui superior al total que li correspon al partit a la demarcació. Aleshores el partit mantindrà tots els escons uninominals – com no pot ser d'altra manera perquè els escons uninominals han estat guanyats per candidats individuals, de manera que seria un frau retirar-los l'escó. En aquesta situació es produeixen els anomenats “escons addicionals”, que són la diferència entre els escons uninominals que ha obtingut el partit i els escons que li corresponien per aquella demarcació.

(6) Són un problema els “escons addicionals”?

No, no són un problema. Són una característica del sistema de representació proporcional personalitzada. Combinar els districtes uninominals amb el vot a les llistes de partit és força difícil perquè cal combinar una lògica majoritària amb una lògica de representació proporcional. De fet, es tracta de la “quadratura del cercle”. Els escons addicionals són un resultat possible en combinar aquestes dues lògiques. La jurisprudència constitucional alemanya ha establert que els escons addicionals són un element necessari per al bon funcionament del sistema electoral sempre que s'estableixin els mecanismes adients per impedir que se'n produeixin tants que un partit pugui treure un avantatge que acabi desvirtuant la proporcionalitat del sistema.

El sistema de partits català està evolucionant d'una manera clara. Una de les hipòtesis realistes a hores d'ara és que tinguem més partits amb menys pes electoral cadascun d'ells, però que alhora alguns dels partits tinguin un pes territorial prou gran com per guanyar força escons addicionals. El sistema electoral català ha d'estar preparat per aquesta eventualitat.

(7) Quin mecanisme s'ha previst per evitar que els escons addicionals esdevinguin un problema?

S'han assignat 116 escons seguint la Llei d'Hondt però el Parlament haurà de tenir 135 escons en total. Els escons addicionals seran alguns d'aquests 19 escons de diferència. La resta seran escons que s'assignaran als partits que no han obtingut escons addicionals per tal d'assegurar la proporcionalitat del sistema. Una altra manera de compensar els escons addicionals és que el Parlament tingui un nombre de diputats variable com es fa a Alemanya, però hem preferit que la composició del Parlament sigui fixa amb 135 escons.

(8) Què passa amb el nombre d'escons de les demarcacions electorals?

En el repartiment inicial d'escons, el nombre de districtes uninominals que correspon a cada territori és, evidentment, fix. El nombre de diputats de llista no ho és, i depèn de diversos factors: participació electoral del territori, pes electoral de cada partit a aquell territori, existència d'escons addicionals, i efectes de l'aplicació del sistema als resultats electorals (s'ha triat la regla de les restes majors per a l'assignació territorial dins dels partits, que és la fórmula que garanteix una major fidelitat a la distribució territorial del vot). Per tant, el nombre total de diputats que correspon a una zona determinada del territori és variable (a qualsevol de les quatre províncies actuals).

Aquesta proposta de sistema electoral té entre els seus objectius garantir que el nombre total d'escons que corresponen als territoris de les províncies de Tarragona, Girona i Lleida (única referència de representació territorial que ofereix el sistema electoral actual) s'acosti al màxim a l'actual assignació de 18, 17 i 15 escons. Cal destacar que les demarcacions del nou sistema no coincideixen amb les províncies, de manera que caldria ajustar aquestes xifres. El canvi més rellevant és el de la comarca del Baix Penedès (el 12,5% aprox. de la població de la província de Tarragona), que passa a formar part de la demarcació de la Catalunya Central, respectant la unitat i l'entitat territorial del Penedès.

(9) Com funciona el mecanisme de compensació territorial?

S'assignen els "escons compensatoris" (135 - 116 - escons addicionals) a les diferents demarcacions en funció de la diferència entre el nombre total d'escons que ja han obtingut i un nombre ideal d'escons que haurà de fixar la llei (aquest nombre ideal serà, evidentment, més alt a aquelles demarcacions la representació de les quals es vol potenciar). S'assigna el primer dels escons a repartir a la demarcació que presenti una diferència més gran, i es procedeix de la mateixa manera fins a repartir tots els escons compensatoris.

Una vegada assignat a les demarcacions el nombre d'escons compensatoris, es procedeix a assignar-los als partits als que correspongui en funció del criteri de compensació proporcional. Per tal de fer-ho, s'aplica el que s'anomena una Llei d'Hondt corregida. La diferència amb la Llei d'Hondt habitual és que l'assignació dels escons es fa partint del nombre d'escons que ja ha obtingut cada partit. És a dir, el primer quocient de cada partit no és el que correspon al divisor "1", sinó un

divisor que correspon al “nombre d’escons que ja ha obtingut el partit a aquella demarcació”, fent de contrapès als partits que hagin obtingut escons addicionals. D’aquesta manera el resultat és territorial, proporcional, i no s’assignen escons que no corresponguin al pes electoral dels partits a cada demarcació.

(10) Es pot ajustar aquesta proposta de sistema electoral?

Aquesta proposta neix amb voluntat de consens i, per tant, es pot ajustar modificant moltes de les variables que la defineixen. A diferència del sistema actual, que és molt difícil d’ajustar perquè només es poden modificar les demarcacions, el prorrateig i la barrera legal, i aquestes modificacions acostumen a produir canvis molt grans en els resultats electorals previsibles; en aquesta proposta de sistema electoral hi ha més de deu variables que es poden ajustar per tal de modificar qualsevol dels elements que determinen el rendiment electoral del model: nombre de diputats que corresponen a cada territori, proporcionalitat, resultats electorals previsibles, límits de les demarcacions i del districtes uninominals, etc.

El sistema de representació proporcional personalitzada permet assolir una solució de consens gràcies a la seva gran flexibilitat.

Barcelona, 25 d’abril de 2014
Quarantè aniversari de la Revolució dels Clavells
“O povo é quem mais ordena”